7/7368

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

03 HAZİRAN 2002

SAYI : B.19.0.APK.0.22.0.00.02/0012/721-8418

KONU: Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 21/05/2002 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/7368-15332/36307 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız eki Şanlıurfa Milletvekili Sayın Mustafa Niyazi YANMAZ'a ait yazılı soru önergesi cevaplandırılarak ekte sunulmuştur

Bilgilerinize arzederim.

Fevzi AYTEKİN
Çevre Bakanı

EKLER :
EK-1 1 Adet Cevap Metni
(2 Sayfa)

7/7368

ŞANLIURFA MİLLETVEKİLİ SAYIN MUSTAFA NİYAZİ YANMAZ'A AİT 7/7368-15332 ESAS NUMARALI YAZILI SORU ÖNERGESİNİN CEVABI

SORULAR

Son günlerde kamuoyunu meşgul eden, sebzeden meyveye yediğimiz her şeyde olduğu iddia edilen HORMON konusunda, bilgili bilgisiz alakalı alakasız hemen herkes doğru yanlış açıklamalar yapmış, ancak konu hakkında Çevre Bakanlığından herhangi bir resmi açıklama yapılmamıştır.

Özellikle gübre, zirai ilaçlar ve hormonların toprak ve yer altı suları aracılığı ile çevre ve insan sağlığı açısından sakıncaları var mıdır?

Bu konu Çevre Bakanlığının ilgi alanına girmekte midir? Değilse bu çevresel zararların muhatabı hangi Bakanlıktır?

CEVAPLAR

Ülkemizin tarıma dayalı olması doğal kaynaklarımızdan olan topraktan en üst düzeyde verim alınmasını ve dolayısıyla toprağın etkin bir biçimde korunmasını zorunlu kılmaktadır.

Dünya nüfusunun gün geçtikçe hızla artması birçok sorunla beraber beslenme problemini de beraberinde getirmektedir. Besin üretimini artırmanın yollarından birisi, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, bir diğeri ise verimi artırmak için kimyasal gübre kullanımıdır.

Mücadele yöntemlerinden en etkilisi ve kısa zamanda sonuç vereni olan kimyasal maddelerle mücadele, gerçekten de hem ürünün kalitesini arttırmakta, hem de miktarında önemli artışlar sağlamaktadır. Pestisid adı verilen kimyasal mücadele ilaçlarının yararları yanında zararlarını da gözardı etmemek gerekir.

Pestisitler bitki koruma alanında önerilere uygun olarak, yerinde, zamanında ve tüm güvenlik önlemleri alınarak zorunlu hallerde tarımsal üretim için kullanılması gerekli bileşiklerdir. Ülkemiz genelinde meydana gelen sorunların önemli bir bölümü eğitim eksikliğine bağlı olarak yanlış ve hatalı kullanımdan kaynaklanmaktadır. Bu sorunların kaynaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

Yüksek Dozda İlaç Kullanımı: Üreticilere önerilen dozun üzerinde yüksek dozda ilaç kullanma eğilimi vardır. Etkinliği artırdığına inanılan bu uygulama ekonomik bir kayıp olması yanında çevreye olan olumsuz etkileri artırmaktadır.

Tavsiye Dışında Kullanım: Pestisitler belirli zararlılara karşı belirli bölgelerde deneme raporlarına göre ruhsatlandırılmakta ve buna göre önerilmektedir. Ancak, üreticiler bazen yanlış yönlendirmeler sonucu bazı ilaçları tavsiye dışında, önerilmeyen zararlılara karşı kullanmaktadır. Bu da yaban yaşamının tehlikeye düşmesine sebep olmaktadır.

Hasat Öncesi İlaçlamalar: İlaçların parçalanarak kalıntılarının insan sağlığına zarar vermeyecek bir düzeye inmeleri için belirli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Hasatla son ilaçlama tarihleri arasında geçmesi gereken bu süreye göre son ilaçlama tarihleri belirlenmektedir. Ancak, özellikle hasada yakın kullanımlarda, taze olarak tüketilen sebze ve meyvelerde, doğrudan insan sağlığını etkileyebilecek kalıntı riskleri artmaktadır. Özellikle seralarda yetiştirilen ürünler için bu risk biraz daha fazladır.

Alet Kalibrasyonları: Tarımsal savaşımda kullanılan aletlerin doğru bir şekilde kalibre edilmesi, kullanılan pestisitlerin etkinliği büyük ölçüde arttırmaktadır. Kalibrasyonun doğru yapılmaması durumunda beklenen etki elde edilmemekte ya da çevreye olan olumsuz etkiler artmaktadır.

Kullanım Tekniği: İlaçların kullanımı için bazı teknik bilgiler ve belirli deneyim zorunludur. Uygulama teknikleri genel olarak ilacın formülasyonuna, etkisine, bitki örtüsüne ve çevre faktörlerine bağlı olarak değişmektedir. Uygun tekniklerin kullanılmaması ve uygulamayı deneyimli elemanların yapmaması sorunları arttırmaktadır.

Kalıntı Bilinci Eksikliği: Türkiye'de gerek üreticilerde ve gerekse tüketicilerde kalıntı bilinci henüz tam olarak gelişmemiştir. Üreticilerin önemli bir kesimi hasat edilen ürünlerdeki kalıntı düzeyinden habersizdir ve fazla önemsememektedir. Aynı sorun tüketicilerde de görülmektedir. Son yıllarda bu konuda belirli ve umut verici gelişmeler olsa da bunlar henüz etkili bir kamuoyu baskısı yaratmaktan uzaktır.

Bu konudaki denetim ülke genelinde öncelikli olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığının sorumluluğu ve yetkisi altındadır. Çünkü pestisit kullanımı tarım alanlarında birim alandan maksimum verim almayı hedefleyerek yapılan bir çalışmadır. Ancak, bu pestisitlerin yanlış ve bilinçsizce kullanımının nesilleri korunması gereken flora ve fauna elemanları başta olmak üzere çevreye bir takım zararlar vermektedir.

Özellikle entansif tarım yapılan bölgelerde kalıntı laboratuvarları kurularak sürekli olarak kalıntıların izlenmesi önlem alınması açısından önem taşımaktadır. Özellikle konunun önemi insan sağlığı ile doğrudan ilgili olmasından kaynaklanmaktadır.

Başta pestisitler olmak üzere kimyasal maddelerin insan üzerinde ve çevrede olumsuz etkilerinin görülmeye başlanması sonucu organik tarım olarak tanınan sertifikalı tarım yöntemleri ile üretim yapılmaya başlanmıştır. Pestisitlerin piyasa denetimlerinin gerekli sıklıkta yapılması gerekmektedir. Yeterli denetim sağlanamazsa, kullanılan preparatların olumsuz etkileri artabilmekte ve çevre de bundan direk etkilenmektedir. Pestisitler konusundaki sorunların bir diğer kaynağı da konu ile ilgili sektör ve kuruluşlar arasında olması gereken iletişim eksikliğidir. Bu çerçevede üreticiler, ilaç firmaları ve bayiler, Araştırma Enstitüleri, yayın kuruluşları ve üniversiteler arasında ön yargılardın uzak, objektif bir bilimsel tabana dayanan sağlıklı bir iletişim kurulması sorunları büyük ölçüde azaltabilecektir. Pestisitlerin toprağa ve suya

olan olumsuz etkileri Bakanlığımızca izlenmektedir. Ayrıca, Çevre Referans Laboratuvarında kalıntı analizlerinin yapılabilmesi imkanları araştırılmaktadır.

Pestisitler kadar önemli bir husus olan gübreler konusunda da yanlış kullanım sonucu bir takım çevre açısında da olumsuzluklar olmaktadır. Ancak, çevre kirliliğine yol açan kaynaklar arasında sayılan ticari gübreleri bilinçli bir şekilde kullanmak koşulu ile doğal denge üzerinde olumsuz etkilere yol açtığı söylenemez. Gübre ile toprağa katılan bitki besinlerinin çeşitli yollarla yer altı ve yüzey sularına karışmasına bir çok faktör etki etmektedir. Dolayısıyla bu faktörleri dikkate almadan ve özellikle diğer kirletici kaynaklardan ileri gelen azot ve fosforu kontrol altına almaksızın ticari gübreleri bir kirlenme nedeni olarak göstermek, insan beslenmesinin bir garantisi olan bu maddeleri yanlış değerlendirmek olacaktır. Kaldı ki; ticari gübre tüketiminin dünya ortalamasının altında olduğu ülkemizde bu gübrelerin kullanımının daha da azaltılması veya tamamen kaldırılması tarımsal üretimin büyük ölçüde düşmesine yol açacaktır. Ticari gübrelere alternatif olarak sunulan ahır gübresi ve yeşil gübreler gibi işletme gübreleri ise miktarı ve nitelikleri itibariyle yalnız başlarına ekonomik bir bitkisel üretim için yeterli olmayacaktır. Öte yandan bu gübrelerin özellikle yer altı ve yüzey sularındaki nitrat konsantrasyonuna katkıda bulunduğu gözardı edilmemeli; dengeli ve yeterli bir gübreleme ile bitkilerin vitamin ve protein kapsamları gibi kalite özelliklerin arttığı; yetersiz beslenme durumunda ise elde edilen ürün miktarının azaldığı, bitkilerde şekil bozukluklarının görülmesinin yanısıra, kalitenin de önemli ölçüde düştüğü unutulmamalıdır.

Pestisitler ve gübreler kadar bilinçsiz hormon kullanımı da çevre kirliliği açısından önemli bir konudur. Hormon, bitkilerde oluşturulan ve çok düşük yoğunluklarda etkili olabilen, bitki içerisinde taşınıp büyüme ve gelişmeyi yönlendiren organik maddelerdir. Bitkilerden izole edilen (Oksinler, Giberallinler, Sitokininler) hormonlarla ilgili olarak elde edilen bulgulardan yararlanılarak, kimya endüstrisi tarafından çık sayıda yapay hormonlar geliştirilmiştir. Elde edilen hormonların çeşitli kültür bitkilerine uygulanması ile birlikte, çiçeklenmede artış, hasat öncesi dökümün engellenmesi, kaliteyi düzeltme, yan sürgünleri engelleme, olgunlaşmayı hızlandırma, tüm bitkilerin aynı zamanda oluma gelmesini sağlama, meyve saplarının sağlamlaştırılması, tahıllarda yatmanın önlenmesi ve verimde artış gibi çok sayıda olumlu etkiler elde edilmektedir.

Yapay hormonların bazı koşullarda doğal olanlarına göre daha da etkili olduğu ve doğal hormonların yerini alabildiği tespit edilmiş ve bitkisel üretimde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak, üretimi ve kullanımı hızla yaygınlaşan çok sayıda yapay hormon, çevre ve doğal dengeye etkileri yeterince araştırılmadan piyasaya sürülmüş ve bilinçsizce kullanılmaya başlanmıştır. Sözkonusu maddelerin en önemli olumsuz etkisi, düzensiz ve aşırı dozlarda kullanımlar halinde gıda maddelerinde birikmeleri ve doğal dengeyi bozmalardır. Bilinçsiz bir şekilde ve aşırı dozlarda kullanılan hormonlar, fayda yerine zarar getirmektedir. Özellikle çevrede oluşan yüksek düzeydeki hormon

kalıntıları, bitkiler ve canlılar için sakıncalıdır. Bu nedenle, hormon kullanımının bilinçli kişilerce yapılması, aşırı dozlardan kaçınılması, bitkilerdeki kalıcılıkları daha az olan doğal hormon kullanımı üzerindeki çalışmalara ülke genelinde hız verilmesi gibi tedbirlerin alınmasında fayda vardır. Ancak, insan nüfusunun dünya genelinde hızla artması sonucu minimum alandan maksimum gelir elde etme düşüncesi hakim olmuş ve bu düşünce sonucunda meyve ve sebzelerin doğal tozlaşma sonucu Ülkemizde de hormon kullanımı sonucu bitkilerin meyvelerinde ve ebatlarında anormal şekil bozuklukları görülmesi hormonların ülke genelinde bilinçsizce kullanılmakta olduğunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konu direk olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yetki ve sorumluluğundadır. İnsan sağlığı boyutu açısından ise Sağlık Bakanlığının sorumluluk alanındadır.

Tarımsal üretim ile bağlantılı olarak, son yıllarda ortaya çıkan en önemli tehditlerden birisi de modern biyoteknoloji teknikleri ile elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş tarım ürünü çeşitlerinin bilinçsiz kullanımıdır. Başta bakteriler olmak üzere farklı canlılardan alınan genlerin tarım çeşitlerine aktarılması ile geliştirilen ve trasgenik (genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar) adı da verilen tarım çeşitleri, güvenlik tedbirleri alınmadığında insan sağlığına ve biyolojik çeşitliliğe önemli zararlar verebilecek niteliktedir. Gerekli güvenlik tedbirleri belirlenmediğinden henüz ülkemizde transgenik çeşitlerin üretimine geçilmemiştir.

Bakanlığımız bu konuda ilgili kurumlar ile işbirliği halinde Birleşmiş Milletler Kartagena Biyogüvenlik Protokolü hazırlıklarına katılmış ve 2000 yılında protokol tarafımdan imzalanmıştır. Protokol TBMM gündeminde onay için beklemektedir. Protokolün yürürlüğe girmesi ile transgenik canlıların insan sağılığı ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi yolunda ülkemiz önemli bir adım atmış olacaktır.

Diğer yandan, ÇED Yönetmeliği kapsamında, tarım ilaçları ve farmasötik ilaçların üretildiği fabrikalar ve kimyasal gübre veya gübre ara maddelerini üreten entegre tesisler yer almaktadır. Bu tür faaliyetler planlama aşamasında, tesis bazında dikkate alınmakta, üretim aşamasında oluşabilecek çevresel riskler de çevre kanunu ve diğer meri mevzuat gereği incelenmekte ve değerlendirilmektedir.